

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ: ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ, ФАКТОРИ ВПЛИВУ, НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

В.В. Шпачук

Національна академія статистики, обліку та аудиту, vitshp@gmail.com

Формування системи державного управління банківською системою України розпочалось з часу оголошення незалежності в 1991 році і відбувалось паралельно з побудовою вітчизняної банківської системи. На час отримання незалежності банківська система в Україні складалась з:

- Української республіканської контори Держбанку СРСР;
- спеціалізовані банки Промбудбанк, Банк соціальних капіталовкладень (Житлосоцбанк), Ощадний банк, Зовнішекономбанк, до функцій яких входило обслуговування державних підприємств та організацій;
- кооперативні банки, які були створені відповідно до закону СРСР “Про кооперацію”.

Управління банківською системою України, як і усіх республік колишнього СРСР, до 1990 року здійснювалось командно-адміністративними методами і головна роль в ньому відводилась Держбанку СРСР, який підпорядковувався Раді Міністрів СРСР і був головним банком СРСР. Територіальні установи Держбанку СРСР були представлені в усіх регіонах СРСР (у 1983 році на теренах СРСР нараховувалось біля 4,5 тисяч одиниць [1]). Держбанк СРСР виконував функції емісійного банку, кредитора народного господарства та розрахункового центру СРСР, а також забезпечував централізоване планове управління грошово-кредитною системою країни, регулював діяльність спеціалізованих, комерційних, акціонерних, кооперативних банків та інших кредитних установ в СРСР, здійснює проведення єдиної політики держави в сфері грошового обігу, кредитування, фінансування, розрахунків та касових операцій, сприяння дотриманню загальнодержавних інтересів, розвитку ініціатив та підприємництву підприємств, об'єднань та організацій, укріпленню господарського розрахунку тощо [2].

Після розпаду СРСР Україна повинна була швидко будувати систему державного управління і державного управління банківською системою, здійснювати реформування економіки, банківської системи, розробляти та запроваджувати нові механізми та інструменти макроекономічного регулювання тощо. Як результат, побудова системи державного управління України загалом і системи

державного управління банківською системою України, зокрема, відбувалась інтенсивними темпами і здійснювалась під впливом кардинальних змін в державі і суспільстві. До основних з них, що мали безпосередній вплив на її становлення можна віднести:

- трансформація державної влади та зміна засад і принципів її побудови і функціонування;
- перехід від державної до різних форм власності;
- монополізація банківської діяльності з боку держави;
- необхідність переходу від командно-адміністративної економіки до ринкових засад функціонування економіки та всіх її галузей, в тому числі банківської системи;
- макроекономічна нестабільність, падіння виробництва, руйнування економічних зв'язків між господарюючими суб'єктами республік колишнього СРСР, гіперінфляція тощо;
- необхідність побудови ефективної системи державного управління банківською системою та банківської системи, які б відповідали потребам та критеріям сучасності найкоротший строк;
- відсутність необхідного досвіду та достатньої кількості фахівців в сферах державного управління та банківської діяльності;
- обмеженість часу та неприпустимість помилок тощо.

Серед факторів, які на нашу думку, продовжують впливати на її розвиток і на даний час можна виділити такі:

- програма (план) розвитку банківської системи України, засади здійснення регулювання банківської діяльності не мають постійної, концептуальної основи, час від часу змінюються і перебувають під впливом суб'єктивних факторів;
- за час незалежності України вітчизняна банківська система пережила декілька складних, руйнівних криз (кризи 1998 та 2004-2005 років) і на даний час перебуває під дією тривалої міжнародної фінансової кризи;
- банківська система представлена переважно недержавними, приватними банківськими установами;
- у вітчизняній банківській системі досить сильно представлено іноземний капітал у вигляді банківських установ, що належать до провідних світових банківських груп;
- значна частина вітчизняних банківських установ входить до фінансових або фінансово-промислових груп різного розміру і значною мірою залежать від стратегії та ефективності їх діяльності;
- триваюча глобалізація світової економіки і інтернаціоналізація банківської справи.

Зазначені фактори впливали і впливають не лише на становлення системи та розвиток державного управління банківською системою України, а на формування її внутрішніх та зовнішніх зв'язків. Як наслідок, можна виділити три етапи становлення системи, системних зв'язків та ієрархії структур органів державного управління банківською системою України:

I етап – характеризується трьохрівневою системою державного управління банківською системою: макро, мезо та мікрорівень. Макрорівень представлений трьома гілками влади (законодавча, виконавча в особі вищого органу виконавчої влади, судова) та інститутом президентства. Мезорівень представлений Національним банком України, Міністерством фінансів, іншими органами державного управління. Мікрорівень представлений державними банками та банками, в яких держава має свою частку.

II етап – характеризується утворенням нових рівнів управління – наддержавного, міжнародного та міждержавного, які представлені системою наддержавних, міжнародних та міждержавних структур та організацій, та нового вертикального рівня взаємодії – зовнішнього. Необхідність виділення цього рівня пов'язана з тим, що останнім часом діяльність зазначених організацій набуває все більшого значення і впливу на розвиток країн, економік, державне управління взагалі і державне управління банківською системою будь-якої країни зокрема, через засоби їх організаційного, інформаційного, технологічного та фінансового забезпечення шляхом участі у проведенні інституціональних реформ в економіці, державному управлінні та банківській діяльності, консультуванні урядів країн та органів виконавчої влади, відповідальних за регулювання та нагляд за банківською системою, фінансуванні державних вдосконалення фінансового та банківського секторів країн, участі в статутних капіталах банків та їх ресурсному забезпеченні, розробці правил та нормативів банківської діяльності тощо.

III етап – характеризується утворенням горизонтальної взаємодії органів виконавчої влади України з відповідними органами інших країн в процесі здійснення державного регулювання та нагляду за структурними елементами банківських систем, що функціонують в різних країнах. Йо-

го поява є наслідком інтернаціоналізації банківської діяльності та запровадженням країнами регулювання та нагляду за банківськими установами на консолідованій основі.

Зважаючи на вищевикладене, а також враховуючи кризові події, що відбуваються на даний час у світі, подальшу глобалізацію та інтернаціоналізації, на нашу думку, слід очікувати на посилення вертикальної та горизонтальної взаємодії системи державного управління банківською системою України, по-перше, з наддержавними, міжнародними та міждержавними структурами та організаціями, по-друге, з органами виконавчої влади різних країн. Це, в свою чергу, робить актуальним питання розробки та вдосконалення відповідних механізмів та інструментарію органами державного управління та науковцями України, співпраці та концентрації зусиль в цьому напрямку органів державного управління різних країн, міжнародних організацій та установ.

Література:

1. Тосунян, Г.А. Банковское дело и банковское законодательство России: опыт, проблемы, перспективы. / Г.А. Тосунян. – М.: Дело ЛТД, 1995. – 110 с.
2. Постановление Совмина СССР от 1 сентября 1988 г. № 1061 «Об утверждении устава Госбанка СССР».